

491.82

N 241

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК
STACKS
007 82 1966

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. XIV, св. 2—3

БЕОГРАД, 1964.

САДРЖАЈ

	Страна
1) Љубомир Поповић: Падежна синонимика у језику Вука Стеф. Караџића — — — — — — — — — —	73
2) И. Грицкат: Покушаји стварања српске научне терми- нологије средином прошлог века — — — — — — — — — —	130
3) Илија Павићевић: Неколико ријечи о геолошкој терминологији — — — — — — — — — —	141
4) М. Стевановић: Радио-телевизија и језик — — — — — — — — — —	150
5) Р. Бошковић: Око суфикса <i>ичаст</i> (<i>ичаст</i>) — — — — — — — — — —	156
6) Р. Бошковић: Око два стиха из Горскога вијенца — — — — — — — — — —	159
7) А. Пецо: <i>Пличина</i> и <i>плићина</i> — — — — — — — — — —	162
8) Д. Барјактаровић: <i>Гриња</i> — — — — — — — — — —	166
9) Милоје Р. Николић: Прилози проучавању живота и рада Александра Белића — — — — — — — — — —	169
10) <i>Језичке поуке</i> — — — — — — — — — —	189

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник академик др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

ОКО СУФИКСА ИКАСТ (ИЧАСТ)

Да суфикс *икаст* постоје у нашем језику, показују придеви *модрикаст* = *bläulich* и *плаветникаст* = *bläulich*, који су, као образовања, директно везани за основне придеве *модар* и *плаветан*. А да тај суфикс има у нашем језику и своју варијанту *ичаст*, показује придев *плавичаст* = *bläulich*, који је, као образовање, директно везан за основни придев *плав*. Питање је само — шта тај суфикс — *икаст* *gesp. ичаст* — представља по генетичкој страни својој.

По моме мишљењу — он је састављен од два деминутивна суфикса: *икъ* + *астъ*.

Докази.

1) Бугарски језик. У њему налазимо код придева деминутивни суфикс *ичък*: *беличък* (бял) *зеленичък* (зелен), *бледничък* (бледен), *младичък* (млад), *бедничък* (беден), *богатичък* (богат), *босичък* (бос). Тај је суфикс у бугарском језику врло продуктиван и врло јасан: он представља спој двају деминутивних наставака, деминутивног *икъ* и деминутивног *ъкъ*. Даље. Он баца светлост на први део суфикса *икаст* у српскохрватском језику: показује, врло убедљиво, да тај део представља некадашње деминутивно *икъ* у нашем језику.

2) Словеначки језик. У њему налазимо код придева деминутивни суфикс *ikast*: *bledikast* (bled) = etwas blass, *črnikast* (črn) = schwärzlich, *modrikast* (moder) = bläulich, *temnikast* (temen) = etwas dunkel, *kislikast* (kisel) = säuerlich, *starikast* (star) = ältlich. И овај је суфикс јасан: он је састављен од два деминутивна суфикса, од деминутивног *икъ* и деминутивног *астъ*. Као што се из примера види, словеначки језик разликује се од српскохрватског а) по томе што се у њему суфикс *ikast* употребљава и ван придева који значе боју и б) по томе што тај суфикс нема у њему своје варијанте *ičast*.

Има овде један факат који не смемо сметнути с ума: придеви на *ikast* у словеначком језику имају неки пут поред

себе и именицу на *ика* направљену од придевског општег дела. Из тога факта Б а је ц је извео закључак да је суфикс *ikast* у словеначком језику и постао код именица на *ика*, перинтеграцијом (*Besedotvorjé* II 57). Ја се не бих сложио с тим закључком. Прво, словеначко *ikast* не можемо одвајати од српскохрватског *икаст*; то је један суфикс, и истога порекла. А српскохрватско *икаст* није могло постати код именица на *ика*. Друго, придеви на *ikast* могу бити направљени од именица на *ика* (суфиксом *ast*); али тада они немају деминутивно значење, него значење које проистиче из општег односа изведеног придева према основној именици; исп. *mladikast* = који је као *mladika* (ластар), *шупљикаст* = који је на шупљике, *чемерикаст* = који је као *чемерика* (горак, љут). Зато је словеначко *črnikast* = *schwärzlich*: *črnika*, = зеленика, *kislikast* = *säuerlich*: *kislika* = кисела јабука, *starikast* = *ältlich*: *старика* = старија особа — случајан, а не генетички однос. То су паралелна образовања од основних придева: једанпут суфиксом *ика*, и тада су именице, други пут суфиксом (*ik*)*ast*, и тада су деминутивни придеви.

3) Само значење придева на *икаст* (*ичаст*) у српскохрватском језику. Да су ти придеви у нашем језику често деминутиви, то је већ М и к л о ш и ч истакао (*Stammbildungslehre* 186). Он је навео као такве, деминутиве, придеве *модрикаст* = *sublividus* и *плаветникаст* = *subcaeruleus*. У питање структуре суфикса *икаст* М и к л о ш и ч није улазио. У то питање није улазио ни В о н д р а к (*Vergleichende Slavische Grammatik*² I 595). Али јесте Л е с к и н. Он мисли да је најпре направљен придев *плаветникаст* — од именице *плаветник* = *salvia silvestris*; затим је тај придев доведен у везу с основним придевом *плаветан*; тако је добијен суфикс *икаст*, помоћу кога је направљен придев *модрикаст* (*Grammatik der serbo-kroatischen Sprache* I 315). Л е с к и н је сметнуо с ума једну ствар: да је *плаветникаст* реч општега књижевног и народног језика, а *плаветник* — покрајинска реч, забележена у Срему.

Као напомена. О суфиксу *аст* и његовим дериватима у српскохрватском језику написао је М. П а в л о в и ћ повелику расправу: Значење придева с наставком *аст* и његовим варијантама (*НЈ* IV 9—24, 99—114, 175—195). Али он — у зависности од природе своје расправе — у питању генезе суфикса *икаст* није улазио.

Као што је тачно запазио М. С т е в а н о в и ћ (*Савремени српскохрватски језик* I 598), Б е л и ћ је у тумачењу деминутива на *аст* мало нејасан и колебаљив. На једноме месту он вели да се *аст* у српскохрватском језику до-

даје „придевима који су по образовању своје деминутиви“; ту је навео, као примере, и придеве *беличаст*, *модрикаст* (Наука о грађењу речи 163) На другоме месту као да мисли да је *беличаст* = *weisslich* направљено од именице *белица* (о. с. 195) Ја бих друкчије протумачио тај придев. За мене је он стари деминутив *bĕlikъ*, проширен деминутивним наставком *astъ* Ништа не смета палатализација гласа *k* испред суфикса *astъ* Такве палатализације испред *ast* налазимо и у другим случајевима у нашем језику: *пастушаст* (*пастух*), *ваздушаст* (*ваздух*), *белушаст* (*bĕluchъ*), *пепељаст* (*пепео*). Даље Та је палатализација у пољском језику — правило: *batwanasty*, *gębasty*, *dębasty*, *głowiasty*, *graniasty*, *iglasty* (Миклошич, о. с. 187)

Према *беличаст* направљено је *плавичаст*

И тако: некада су у јужнословенским језицима — у бугарском, српскохрватском и словеначком језику — постојали деминутивни придеви као *bĕlikъ*, *blĕdikъ*, *modrikъ*, *statikъ*. Такви су придеви, врло рано, у њима проширени деминутивним *astъ* resp. *ъкъ*. Зашто?

Ту су могућа — и подједнако вероватна — два одговора: а) или је наставак *икъ* у деминутивној служби у извесној епоси развита јужнословенских језика почео да бледи, па му је додат, као функционално појачање, суфикс *astъ* resp. *ъкъ*; исп. Стевановићево објашњење деминутива типа *зеленкаст* < *zelen* + *ъk* + *astъ* у српскохрватском језику (l. c.); б) или је по среди обичан екскурзивни покрет деминутивног *astъ* resp. *ъкъ* — механичко проширење употребе тих наставака; исп. употребу суфикса *ъје* код именица на *ъstvo* у старословенском језику.

У сваком случају деминутивно значење суфикса *astъ* је несумњиво; њега потврђују и други словенски језици; исп. чешко *bĕlastý* = *weisslich* и бугарско *беляст* = *weisslich* (Vondrák, о. с. 594).

Р. Б.